

บทที่ ๑ บทนำ

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิทยาลัยเทคนิคบางสะพานตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงและเป็นฐานอุตสาหกรรมสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการสร้าง กำลังคนสายอาชีพที่มีสมรรถนะสูง เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานนวัตกรรม ด้วยเหตุนี้ ทางวิทยาลัยฯ จึงเข้าร่วม โครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง โดยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่เยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ในพื้นที่และภูมิภาค พร้อมทั้งยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคประกอบการอย่างแท้จริง การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการจึงเป็นหัวใจสำคัญ เพื่อให้มั่นใจว่านักศึกษาที่ได้รับทุนจะมีทักษะที่เป็นปัจจุบันและสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานในท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพ

การดำเนินการตามแนวทางความร่วมมือดังกล่าวยังเผชิญกับความท้าทายในระดับปฏิบัติการที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดทำ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning Model) ที่เป็นระบบและยั่งยืน แม้ว่าวิทยาลัยฯ จะมีความร่วมมือกับสถานประกอบการในพื้นที่ แต่ส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในลักษณะของการจัดส่งนักศึกษาเข้ารับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพตามวาระ ขาด กลไกความร่วมมือเชิงรุก ที่นำไปสู่การ ร่วมออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ ที่เน้นภารกิจงานจริง (Real Work Tasks) อย่างต่อเนื่องตลอดหลักสูตร นอกจากนี้ การขาดแคลน ระบบการดูแลและเป็นพี่เลี้ยงรายบุคคล (Personalized Mentoring) ที่เข้มแข็งจากทั้งอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญในภาคอุตสาหกรรมยังส่งผลกระทบต่อปรับตัวของนักศึกษาฯ ซึ่งมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมที่อาจมีความเปราะบาง ทำให้เสี่ยงต่อการออกกลางคันและส่งผลกระทบต่อคุณภาพผลผลิตของบัณฑิต

การวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ร่วมกับภาคประกอบการที่มีประสิทธิภาพ สร้าง กลไกความร่วมมือเชิงกลยุทธ์และระบบสนับสนุนนักศึกษาฯ อย่างยั่งยืน เพื่อยกระดับคุณภาพกำลังคนอาชีวศึกษาให้มีสมรรถนะสูง ตอบสนองความต้องการแรงงานในพื้นที่และเป็นต้นแบบให้สถานศึกษาอาชีวศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อออกแบบรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Co-design และ Co-assessment) ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สำหรับนักเรียนทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง

๒. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ร่วมกับสถานประกอบการที่ส่งเสริมสมรรถนะทางวิชาชีพและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑

๓. ขอบเขตของการวิจัย

๓.๑ เนื้อหาวิจัย

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ร่วมกับสถานประกอบการ โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางวิชาชีพและทักษะในศตวรรษที่ ๒๑

๓.๒ ประชากร/ กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) วิทยาลัยเทคนิค
บางสะพาน จำนวน ๒๐ คน

๓.๓ ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา

ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๘

๓.๔ ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ รูปแบบการเรียนรู้ร่วมสถานประกอบการ

ตัวแปรตาม สมรรถนะของนักเรียนทุนนวัตกรรม

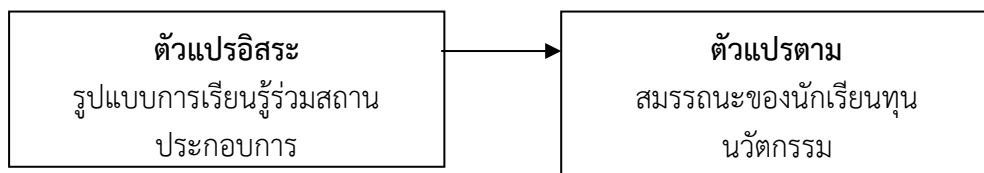
๔. สมมติฐานการวิจัย

๑. รูปแบบการเรียนรู้ร่วมกับสถานประกอบการที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างสมรรถนะของ
นักเรียนทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. นักเรียนที่เข้าร่วมการเรียนรู้ร่วมกับสถานประกอบการมีสมรรถนะสูงกว่าก่อนเข้าร่วมรูปแบบ
การเรียนรู้

๓. นักเรียนและสถานประกอบการมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้ร่วมที่พัฒนาขึ้นอยู่ใน
ระดับสูง

๕. กรอบแนวคิดในการวิจัย



๖. นิยามศัพท์

๖.๑ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยความร่วมมือ

หมายถึง แนวทางหรือวิธีการจัดการเรียนรู้ที่สถานศึกษาและภาคประกอบการร่วมกันออกแบบ ดำเนินการ
และประเมินผล เพื่อพัฒนาทักษะทางวิชาชีพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับสถานการณ์การทำงานจริง โดยเน้น
การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

๖.๒ โครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพ

หมายถึง โครงการที่กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) จัดตั้งขึ้น เพื่อสนับสนุนทุนการศึกษา
แก่เยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้ได้เรียนต่อในสายอาชีพระดับสูง พร้อมส่งเสริมการพัฒนาทักษะ
สมรรถนะ และการมีงานทำอย่างยั่งยืน

๖.๓ ภาคประกอบการ

หมายถึง หน่วยงาน องค์กร หรือสถานประกอบการทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มีบทบาทร่วมในการจัดการ
เรียนรู้ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ หรือการพัฒนาสมรรถนะร่วมกับสถานศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมให้
ผู้เรียนเข้าสู่ตลาดแรงงาน

๖.๔ สมรรถนะที่จำเป็นต่อวิชาชีพ

หมายถึง ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะเฉพาะที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมีในการปฏิบัติงานในสายอาชีพ
นั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทักษะด้านเทคนิค ความปลอดภัย การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการ
ทำงานเป็นทีม

๗. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๗.๑ ได้รูปแบบการเรียนรู้ร่วมกับสถานประกอบการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนในสายอาชีพศึกษา

๗.๒ นักเรียนทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูงมีสมรรถนะทางวิชาชีพและทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ เพิ่มขึ้น

๗.๓ เกิดความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยความร่วมมือกับภาคประกอบการสำหรับนักศึกษาในโครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพ วิทยาลัยเทคนิค บางสะพาน ผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดต่างๆ ดังนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

๒.๑.๒ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๓ การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning)

๒.๑.๔ การเรียนรู้จากการทำงาน (Work-Based Learning)

๒.๒ แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับความร่วมมือกับภาคประกอบการ

๒.๒.๑ ความหมายและความสำคัญของความร่วมมือภาคประกอบการ

๒.๒.๒ รูปแบบความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและภาคประกอบการ

๒.๒.๓ ระบบทวิภาคี (Dual Vocational Training System)

๒.๒.๔ สหกิจศึกษา (Cooperative Education)

๒.๓ การอาชีวศึกษาและโครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง

๒.๓.๑ แนวคิดและหลักการอาชีวศึกษา

๒.๓.๒ นโยบายและแนวทางโครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง

๒.๓.๓ คุณลักษณะและสมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑

๒.๔ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

๒.๔.๑ ความหมายและองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

๒.๔.๒ แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

๒.๔.๓ การประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

ความหมายของการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ผู้สอนออกแบบและจัดเตรียมสภาพแวดล้อม กิจกรรม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติอย่างเต็มศักยภาพ โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างแท้จริง

กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๕๑) ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนรู้ คือ การจัดกิจกรรมการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีส่วนร่วมในการแสวงหาความรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้

ทศนา แหมมณี (๒๕๖๐) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ครูและผู้เรียนร่วมกันสร้างบรรยากาศและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย ผ่านกระบวนการที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๕๓) อธิบายว่า การจัดการเรียนรู้ คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ครูใช้ศิลปะ วิธีการ และเทคนิคต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

- วัตถุประสงค์การเรียนรู้ ที่ชัดเจน วัดได้ และสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้
- เนื้อหาสาระ ที่เหมาะสมกับระดับผู้เรียน ทันสมัย และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน
- กิจกรรมการเรียนรู้ ที่หลากหลาย เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และส่งเสริมการเรียนรู้จากการปฏิบัติ
- สื่อและแหล่งเรียนรู้ ที่หลากหลาย ทั้งในและนอกห้องเรียน รวมถึงสถานประกอบการจริง
- การวัดและประเมินผล ที่หลากหลายและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้

หลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๕๓) ได้กำหนดหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ ๕ ประการ ดังนี้

- เรียนรู้ได้ทุกคน ผู้เรียนทุกคนมีศักยภาพในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้
- เรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน จึงต้องจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย
- เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากสถานการณ์จริง
- เรียนรู้อย่างมีความหมาย ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตจริงและนำไปใช้ได้
- เรียนรู้แบบร่วมมือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกับผู้อื่นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๒.๑.๒ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory)

David Kolb (๑๙๘๔) ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยเชื่อว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง และผ่านกระบวนการสะท้อนคิด (Reflection) เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ โดยมีวงจรการเรียนรู้ ๔ ขั้นตอน ดังนี้

ประสบการณ์รูปธรรม (Concrete Experience - CE) ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จริงจากการปฏิบัติหรือสถานการณ์ที่เผชิญ

ในบริบทของงานวิจัย: นักศึกษาได้ปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ

การสังเกตและไตร่ตรอง (Reflective Observation - RO)

ผู้เรียนสังเกตและสะท้อนคิดเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับ

ในบริบทของงานวิจัย: นักศึกษาทบทวนและวิเคราะห์ประสบการณ์การทำงาน

ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism)

Jean Piaget และ Lev Vygotsky เป็นนักทฤษฎีสำคัญของทฤษฎีนี้ โดยเชื่อว่า ความรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนสร้างความหมายด้วยตนเอง ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและผู้อื่น

หลักการสำคัญ:

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนสร้างความรู้ ไม่ใช่การถ่ายทอดความรู้จากผู้สอน

ความรู้เดิมเป็นพื้นฐาน ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม

การเรียนรู้เกิดขึ้นในบริบทสังคม ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

การเรียนรู้ต้องมีความหมาย ผู้เรียนต้องเห็นความสำคัญและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

Albert Bandura (๑๙๗๗) เสนอว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการสังเกตและเลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่น โดยไม่จำเป็นต้องได้รับการเสริมแรงโดยตรง

องค์ประกอบสำคัญ:

๒.๑.๓ การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning)

ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

Johnson & Johnson (๑๙๙๙) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ คือ การจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยสมาชิกในกลุ่มมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองและการเรียนรู้ของสมาชิกคนอื่นๆ

ทิตานา แชมมณี (๒๕๖๐) อธิบายว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้

องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

Johnson, Johnson & Holubec (๑๙๙๓) ได้เสนอองค์ประกอบพื้นฐาน ๕ ประการ ดังนี้

- การพึ่งพาอาศัยกันในทางบวก (Positive Interdependence)
- สมาชิกในกลุ่มต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน
- ความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับความสำเร็จของทุกคน
- ความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม (Individual Accountability)
- สมาชิกแต่ละคนมีความรับผิดชอบในส่วนของตนเองต้องมีการประเมินผลทั้งระดับบุคคลและกลุ่ม

การมีปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า (Face-to-Face Interaction)

- สมาชิกต้องมีการพบปะและทำงานร่วมกันโดยตรง
- มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ทักษะการทำงานกลุ่ม (Social Skills)

- การสื่อสาร การแก้ปัญหา การตัดสินใจร่วมกัน
- การจัดการความขัดแย้ง

การประเมินผลการทำงานกลุ่ม (Group Processing)

- สมาชิกร่วมกันทบทวนและประเมินการทำงานของกลุ่ม
- หาแนวทางปรับปรุงการทำงานร่วมกัน

ประโยชน์ของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

- ด้านวิชาการ - ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น
- ด้านทักษะทางสังคม - ผู้เรียนมีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การสื่อสาร
- ด้านเจตคติ - ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน มีความรับผิดชอบ
- ด้านการคิด - ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา

๒.๑.๔ การเรียนรู้จากการทำงาน (Work-Based Learning)

ความหมายของการเรียนรู้จากการทำงาน

Raelin (๒๐๐๘) ให้ความหมายว่า Work-Based Learning คือ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานจริงในสถานที่ทำงาน โดยผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะจากประสบการณ์ตรง

International Labour Organization - ILO (๒๐๑๒) อธิบายว่า การเรียนรู้จากการทำงาน เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมการทำงานจริง ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติงานและพัฒนาทักษะภายใต้การแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

รูปแบบของการเรียนรู้จากการทำงาน

- การฝึกงาน (Internship) - การฝึกปฏิบัติงานในช่วงเวลาสั้น เพื่อทดลองและสำรวจอาชีพ
- สหกิจศึกษา (Cooperative Education) - การปฏิบัติงานในสถานประกอบการเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร
- ระบบทวิภาคี (Dual Training) - การแบ่งเวลาเรียนระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ
- การเป็นศิษย์เก่า (Apprenticeship) - การเรียนรู้วิชาชีพภายใต้การดูแลของช่างผู้เชี่ยวชาญ

องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้จากการทำงาน

- งานจริง (Authentic Work) - ผู้เรียนได้ทำงานที่มีความหมายและเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตจริง
- การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning by Doing) - ได้ลงมือทำและเรียนรู้จากประสบการณ์จริง
- การให้คำแนะนำ (Mentoring) - มีพี่เลี้ยงหรือผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำปรึกษาและแนะนำ
- การสะท้อนคิด (Reflection) - ผู้เรียนทบทวนและวิเคราะห์ประสบการณ์ที่ได้รับ
- การประเมิน (Assessment) - มีการประเมินผลการเรียนรู้และพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง

ประโยชน์ของการเรียนรู้จากการทำงาน

สำหรับผู้เรียน:

- ได้ประสบการณ์การทำงานจริง
- พัฒนาทักษะวิชาชีพที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน
- เข้าใจวัฒนธรรมองค์กรและจรรยาบรรณวิชาชีพ
- มีโอกาสสร้างเครือข่ายในวงการอาชีพ

สำหรับสถานศึกษา:

- หลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม
- มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
- เสริมสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน
- สำหรับสถานประกอบการ:
 - ได้บุคลากรที่มีคุณภาพและพร้อมทำงาน
 - ลดค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมพนักงานใหม่
 - มีส่วนร่วมในการพัฒนากำลังคน

๒.๒ แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับความร่วมมือกับภาคประกอบการ

๒.๒.๑ ความหมายและความสำคัญของความร่วมมือกับภาคประกอบการ

ความหมายของความร่วมมือกับภาคประกอบการ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (๒๕๖๐) ให้ความหมายว่า ความร่วมมือกับภาคประกอบการ หมายถึง การทำงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและกำลังคนให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน

Partnerships for ๒๑st Century Learning (P๒๑, ๒๐๑๕) อธิบายว่า Industry-Education Partnership คือ ความร่วมมือระหว่างภาคการศึกษาและภาคอุตสาหกรรม ที่มีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาทักษะและสมรรถนะของผู้เรียนให้พร้อมสำหรับการทำงานในศตวรรษที่ ๒๑

European Commission (๒๐๑๓) กล่าวว่า การเปContinue๑๔:๔๕ ันพันธมิตรระหว่างสถานศึกษาและธุรกิจ เป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างชัดเจน มีการแบ่งปันทรัพยากรและความรับผิดชอบ เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาการศึกษาและกำลังคน

ความสำคัญของความร่วมมือกับภาคประกอบการ

๑. ด้านการพัฒนาหลักสูตร

- หลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน
- เนื้อหาทันสมัยและตรงกับเทคโนโลยีปัจจุบัน
- ลดช่องว่างระหว่างการเรียนกับการทำงานจริง (Skill Gap)

๒. ด้านการจัดการเรียนการสอน

- ผู้เรียนได้เรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญและเครื่องมือที่ทันสมัย
- มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเป็นจริง
- ส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

๓. ด้านการพัฒนาผู้เรียน

- ผู้เรียนมีทักษะและสมรรถนะที่ตรงตามความต้องการ
- มีความพร้อมในการทำงานทันทีหลังจบการศึกษา
- เข้าใจวัฒนธรรมองค์กรและจรรยาบรรณวิชาชีพ

๔. ด้านการสร้างโอกาสในการทำงาน

- ผู้เรียนมีโอกาสได้งานทำในสถานประกอบการที่ฝึกงาน
- สร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ในวงการอาชีพ
- ลดปัญหาการว่างงาน

๒.๒.๒ รูปแบบความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและภาคประกอบการ

Stern, Bailey & Merritt (๑๙๙๖) ได้จำแนกรูปแบบความร่วมมือไว้ ๔ รูปแบบหลัก ดังนี้

๑. การให้ข้อมูลและคำแนะนำ (Information and Counseling)

๒. การฝึกประสบการณ์ (Work Experience)

- การฝึกงาน (Internship)
- การฝึกงานช่วงปิดภาคเรียน (Summer Job)
- โครงการทำงานพิเศษ (Part-time Work)

๓. การเรียนรู้โดยบูรณาการกับการทำงาน (Work-Integrated Learning)

- สหกิจศึกษา (Cooperative Education)
- ระบบทวิภาคี (Dual Training)
- การเป็นศิษย์เก่า (Apprenticeship)

๔. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Partnership)

- ร่วมออกแบบหลักสูตร
- ร่วมกำหนดมาตรฐานสมรรถนะ
- ร่วมพัฒนาเครื่องมือและอุปกรณ์การเรียนรู้
- ร่วมประเมินผลการเรียนรู้

กรอบความร่วมมือตาม UNESCO (๒๐๑๗)

UNESCO เสนอกรอบความร่วมมือที่ครอบคลุม ๕ มิติ:

- Strategic Dimension - ความร่วมมือในระดับนโยบายและยุทธศาสตร์
- Structural Dimension - โครงสร้างและกลไกการทำงานร่วมกัน
- Content Dimension - การร่วมพัฒนาเนื้อหาและหลักสูตร
- Pedagogical Dimension - การจัดการเรียนการสอนร่วมกัน
- Assessment Dimension - การวัดและประเมินผลร่วมกัน

๒.๒.๓ ระบบทวิภาคี (Dual Vocational Training System)

ความหมายของระบบทวิภาคี

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (๒๕๖๐) ให้ความหมายว่า ระบบทวิภาคี คือ รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาที่ผู้เรียนใช้เวลาเรียนบางส่วนในสถานศึกษา และอีกบางส่วนในสถานประกอบการ โดยทั้งสองฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบในการผลิตและพัฒนากำลังคน

Federal Institute for Vocational Education and Training - BIBB, Germany (๒๐๑๘)

อธิบายว่า Dual System คือ ระบบการศึกษาอาชีวศึกษาของเยอรมนีที่ผู้เรียนเรียนทฤษฎีในสถานศึกษา ๑-๒ วันต่อสัปดาห์ และฝึกปฏิบัติในสถานประกอบการ ๓-๔ วันต่อสัปดาห์

หลักการของระบบทวิภาคี

๒.๒.๔ สหกิจศึกษา (Cooperative Education)

ความหมายของสหกิจศึกษา

สมาคมสหกิจศึกษาไทย (๒๕๕๕) ให้ความหมายว่า สหกิจศึกษา คือ การศึกษาที่บูรณาการการเรียนในชั้นเรียนกับการปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาของนักศึกษา โดยนักศึกษาจะได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีที่เรียนมา

World Association for Cooperative Education - WACE (๒๐๑๓) อธิบายว่า Cooperative Education คือ รูปแบบการศึกษาที่ผสมผสานการเรียนในห้องเรียนกับการทำงานที่เกี่ยวข้อง โดยนักศึกษาจะทำงานในตำแหน่งที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพของตน

๒.๓ การอาชีวศึกษาและโครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง

๒.๓.๑ แนวคิดและหลักการอาชีวศึกษา

ความหมายของการอาชีวศึกษา

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดว่า การอาชีวศึกษา หมายถึง การศึกษาประเภทหนึ่งตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ที่เน้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะในด้านวิชาชีพ สามารถนำไปประกอบอาชีพได้

UNESCO (๒๐๑๕) ให้ความหมายว่า Technical and Vocational Education and Training (TVET) คือ การศึกษาและฝึกอบรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพเฉพาะด้าน

๒.๓.๒ นโยบายและแนวทางโครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง

โครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง เป็นโครงการของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ที่เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๖๑ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษอาชีวศึกษาและผลิตกำลังคนที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและ Thailand ๔.๐ วัตถุประสงค์ของโครงการ

๒.๓.๓ คุณลักษณะและสมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑

Partnership for ๒๑st Century Learning (P๒๑, ๒๐๑๕) ได้กำหนดกรอบทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ (Framework for ๒๑st Century Learning) ออกเป็น ๓ กลุ่มหลัก:

๑. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills - ๔Cs)

๑.๑ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving)

๑.๒ ทักษะการสื่อสาร (Communication)

- สื่อสารอย่างชัดเจนทั้งการพูดและการเขียน
- ฟังและเข้าใจผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ
- ใช้สื่อและเทคโนโลยีในการสื่อสารได้เหมาะสม
- สื่อสารข้ามวัฒนธรรมและภาษา

๑.๓ ทักษะความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม (Collaboration)

- ทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ
- แสดงความยืดหยุ่นและเต็มใจประนีประนอม
- แบ่งปันความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม
- เคารพความแตกต่างและมุมมองที่หลากหลาย

๑.๔ ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation)

- คิดนอกกรอบและสร้างไอเดียใหม่
- ปรับปรุงและพัฒนาสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้น
- ลงมือทำและทดลองสิ่งใหม่
- เรียนรู้จากความล้มเหลวและพัฒนาต่อยอด

๒. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills)

๒.๑ ทักษะด้านสารสนเทศ (Information Literacy)

- เข้าถึงและประเมินคุณภาพของสารสนเทศ
- ใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรม
- จัดการและจัดเก็บสารสนเทศอย่างเป็นระบบ

๒.๒ ทักษะด้านสื่อ (Media Literacy)

- เข้าใจและวิเคราะห์สื่อต่างๆ
- สร้างผลิตภัณฑ์สื่อที่มีคุณภาพ
- ใช้สื่ออย่างรับผิดชอบและมีจริยธรรม

๒.๔ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

๒.๔.๑ ความหมายและองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

Joyce & Weil (๒๐๐๐) ให้ความหมายว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Instructional Model) คือ แผนหรือแบบแผนที่ใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์การเรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้

ทิตินา แชมมณี (๒๕๖๐) อธิบายว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แนวทางหรือวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนชัดเจน มีหลักการและเหตุผลสนับสนุน และสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้จริง

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (๒๕๕๘) กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นกรอบแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ มีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้

องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

Joyce, Weil & Calhoun (๒๐๑๕) เสนอว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ดีควรประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบ:

๑. ทฤษฎีพื้นฐาน (Theoretical Foundation)

- ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นรากฐาน
- หลักการและเหตุผลสนับสนุน
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. จุดมุ่งหมาย (Goals and Objectives)

- วัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน
- ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง
- สมรรถนะที่ต้องการพัฒนา

๓. ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ (Syntax)

- ลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้
- กิจกรรมในแต่ละขั้นตอน
- การเชื่อมโยงระหว่างขั้นตอน

๔. ระบบสังคม (Social System)

- บทบาทของครูและผู้เรียน
- การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน
- บรรยากาศการเรียนรู้

๕. หลักการสนับสนุน (Principles of Reaction)

- แนวทางการตอบสนองของครู
- การให้ข้อมูลย้อนกลับ
- การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

๖. ระบบสนับสนุน (Support System)

- สื่อและแหล่งเรียนรู้
- เครื่องมือและอุปกรณ์
- ทรัพยากรที่จำเป็น

ลักษณะของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ดี

ทิตินา แคมมณี (๒๕๖๐) กำหนดคุณลักษณะของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ดีไว้ ดังนี้
มีความชัดเจน

องค์ประกอบและขั้นตอนชัดเจน

- เข้าใจและนำไปใช้ได้ง่าย
- มีความเป็นระบบ
- มีลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ

องค์ประกอบสัมพันธ์กันอย่างเป็นเหตุเป็นผล
มีความยืดหยุ่น

สามารถปรับใช้ได้ตามบริบท
เหมาะสมกับผู้เรียนที่แตกต่างกัน

มีหลักฐานเชิงประจักษ์

มีผลการวิจัยสนับสนุน
ได้รับการทดลองใช้และพิสูจน์แล้ว

เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม
สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน

๒.๔.๒ แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

Dick, Carey & Carey (๒๐๑๕) เสนอกระบวนการออกแบบการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ (Systematic Instructional Design) มี ๑๐ ขั้นตอน:

๑. การวิเคราะห์ความต้องการและกำหนดจุดมุ่งหมาย
 - ศึกษาปัญหาและความต้องการ
 - กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้
 - วิเคราะห์ช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับที่ต้องการ
๒. การวิเคราะห์การสอน
 - วิเคราะห์เนื้อหา
 - กำหนดทักษะและความรู้ที่จำเป็น
 - จัดลำดับการเรียนรู้
๓. การวิเคราะห์ผู้เรียนและบริบท
 - วิเคราะห์คุณลักษณะผู้เรียน
 - วิเคราะห์สภาพแวดล้อมการเรียนรู้
 - วิเคราะห์ทรัพยากรที่มี
๔. การเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
 - กำหนดวัตถุประสงค์ที่วัดได้
 - ระบุเงื่อนไขและเกณฑ์
 - สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย
๕. การพัฒนาเครื่องมือประเมินผล
 - ออกแบบแบบทดสอบและเครื่องมือประเมิน
 - สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
 - ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ

- ๖. การพัฒนากลยุทธ์การสอน
 - เลือกวิธีการสอนที่เหมาะสม
 - ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้
 - กำหนดบทบาทครูและผู้เรียน
- ๗. การพัฒนาและเลือกสื่อการเรียนการสอน
 - พัฒนาหรือเลือกสื่อที่เหมาะสม
 - จัดเตรียมแหล่งเรียนรู้
 - ทดสอบคุณภาพสื่อ
- ๘. การออกแบบและดำเนินการประเมินผลแบบก่อเกิด
 - ทดลองใช้กับกลุ่มเล็ก
 - ปรับปรุงแก้ไข
 - ทดลองใช้กับกลุ่มใหญ่
- ๙. การปรับปรุงแก้ไข
 - วิเคราะห์ข้อมูลจากการทดลอง
 - ปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์
 - ทดสอบซ้ำ

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยด้านความร่วมมือกับภาคประกอบการ

สมชาย นำประเสริฐชัย (๒๕๖๒) ได้ศึกษาเรื่อง "การพัฒนารูปแบบความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการเพื่อการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี" ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) การสร้างความร่วมมือเชิงนโยบาย ๒) การพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน ๓) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ๔) การพัฒนาครูและพี่เลี้ยง ๕) การประเมินและติดตามผล โดยผู้เรียนที่เรียนตามรูปแบบมีทักษะวิชาชีพและความพร้อมในการทำงานสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ประภาพรณ สุวรรณมณี (๒๕๖๑) วิจัยเรื่อง "การจัดการเรียนการสอนแบบสหกิจศึกษาในสถานศึกษาอาชีวศึกษา: กรณีศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ" พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของการจัดสหกิจศึกษา ได้แก่ ๑) การคัดเลือกสถานประกอบการที่มีคุณภาพ ๒) การเตรียมความพร้อมนักศึกษา ๓) การนิเทศอย่างใกล้ชิด ๔) การประเมินผลที่หลากหลาย นักศึกษาที่ผ่านการฝึกสหกิจศึกษามีทักษะการทำงาน ทักษะการสื่อสาร และทักษะการแก้ปัญหาสูงกว่านักศึกษาที่ฝึกงานแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญ

วิชัย วงษ์ใหญ่ และคณะ (๒๕๖๓) ศึกษา "แนวทางการพัฒนาความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยเทคนิคกับภาคอุตสาหกรรมเพื่อการผลิตกำลังคนสายอาชีพ" ผลการวิจัยพบว่า แนวทางที่เหมาะสม ได้แก่ ๑) การทำ MOU ที่มีรายละเอียดชัดเจน ๒) การจัดทำหลักสูตรร่วมกัน ๓) การแลกเปลี่ยนบุคลากร ๔) การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ๕) การจัดกิจกรรมร่วมกัน โดยความร่วมมือที่ยั่งยืนต้องมีการสื่อสารที่ดี มีการแบ่งปันทรัพยากร และได้ประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย